

Trócsányi László igazságügyi miniszter beszéde a Holokauszt Magyarországi Áldozatainak Emléknapján

2019. április 16.

Budapest, Páva utcai Holokauszt Emlékközpont

Tisztelt Emlékező Közösség!

Meghajtott fővel emlékezünk, hogy aztán felemelhessük tekintetünket.

Meg kell hajtanunk fejünket az áldozatok, a mintegy hatszázezer zsidó és zsidó származású honfitársunk emléke, a túlélők fájdalma előtt. Aztán fel kell emelnünk a tekintetünket, hogy szembe tudjunk nézni múltunkkal, olvasni tudjuk a jelent és előre tekintsünk a jövőbe.

A *Kései főhajítás* című, a holokauszt jogász áldozatainak emléket állító kötet előszavában ezt írtam: „Nem lehet, nem elég egyszer emlékezni. Ki az, aki szülei, nagyszülei sírját ne keresné fel újra és újra? Az emlékezetnek kultúrája van.” Ezért beszélt annak idején Kertész Imre – paradox módon – a holokausztról mint kultúráról, jóllehet maga a shoá, minden emberi kultúra és civilizáció megtagadását jelentette.

A holokauszt minden jóakarató ember fájdalma. Olyan seb az emberiség történetében, amely örökké heg marad. Kíirthatatlanul benne marad a tudatunkban, az emberiség tudatában akkor is, ha mi már nem leszünk. Amit mi, ma, ennyi év távlatából megtehetünk, hogy ébren tartjuk az emléket – hogy újra és újra felidézzük, hogyan is keletkezett ez a seb. Mindenekelőtt azért, hogy soha ne kövesse el az emberiség ugyanezt a bűnt még egyszer.

Tisztelt Hölgyeim és Uraim!

A mai nap egy olyan évforduló, amely nem ad okot büszkeségre vagy öröme: rettegésre és szenvedésre emlékeztet, elszórt hőstettekre, és a megmagyarázhatatlanra. A lopakodó jogtiprásra, amely csak hazánkban százezrek életébe került. Gyermekek és anyák, testvérek és férjek voltak ők, akik megélték a jogfosztást, munkaszolgálatra vagy koncentrációs táborokba kerültek, és legtöbbször sosem tért vissza. Köszönet illeti azokat, akik segíteni próbáltak. Akik olykor életüket kockáztatták azért, mert azt tették, amit a szívük helyesnek gondolt. Akik érezték, amit mi ma már tudunk: hogy ami akkor történt, az nem történhetett volna meg, ha mindenki ellenáll.

A rendszerváltás utáni szabad Magyarország vezetői közül többen szembenéztek az akkori magyar hatóságoknak a shoában játszott szégyenletes szerepével is. Talán illő, hogy egy zsinagóga falai között a Bibliából idézve, Dániel próféta szavaival kérjek én is bocsánatot: „Tied Uram az igazság, mienk pedig orcánk pirulása.”¹

Ismétlem: ahhoz, hogy emelt fővel járassunk, előbb fejet kell hajtanunk. Ezért miniszterként gyertyát gyújtottam a budapesti zsinagóga és a gettó felszabadításának hetvenedik évfordulóján. A kormány nevében felavattam a felújított mádi zsinagógát. Választott szűkebb pátriámban, Szegeden, beszédet mondtam a zsidó kulturális fesztivál megnyitóján. Az 1867-es emancipáció törvény elfogadásának 150. évfordulója alkalmából, konferencián emlékeztünk meg arról a hozzájárulásról, amelyet zsidó jogtudósoknak köszönhet a magyar jogtudomány.

Osztrák és szlovák hivatali kollégáimmal pedig közösen lepleztük le a Pozsony melletti Ligetfaluban meggyilkolt zsidó áldozatok emléktábláját.

¹ Dániel 9,7 (Károli Gáspár fordítása)

Igazságügyi miniszterként különös kötelességem a holokauszt és valamennyi diktatúra áldozatának emlékét ápolni. Hiszen a holokauszt és a többi jogtiprás által az áldozatok mellett a magyar alkotmányosság és jogállamiság is csaknem halálos sebet kapott. Hogy kigyógyult belőle, hogy ma itt lehetünk, és leróhatjuk tiszteletünket, az a Mindenható gondviselése.

Az emlékezés a jelennek és még inkább a jövőnek szól. A holokauszt az egész magyar társadalmat érintette. Az antiszemitizmust sokan olyan vírushoz hasonlítják, amely képes betokozódni, majd mutálódva újra és újra fertőzni, amikor a figyelmünk ellankad. Ezért fontos az emlékezet őrlángját táplálni. Igaz ez nem csak Magyarországra. Gondoljunk a közelmúltban a pittsburghi zsinagóga ellen elkövetett merényletre: egy olyan országban követték el, ahol a zsidók hagyományosan otthon érzik magukat, amelytől az európai antiszemitizmus sokáig teljesen idegen volt. Párizsban voltam nagykövet a szörnyű toulouse-i terrortámadás idején, ahol gyerekeket, családapákat öltek meg, csak azért, mert zsidók voltak. A mai napig megrendüléssel emlékszem a történetekre.

A globális problémák közül nem egy a gyűlöletbeszéddel és annak internetes terjesztésével függ össze. Ez ellen küzdeni kell a jog, a jogalkotás eszközeivel. Jól esik elmondanom, hogy 2016-ban az izraeli igazságügyi miniszterrel közös nemzetközi tanácskozást rendezhettem Budapesten ebben a témában. Nemcsak államférfiként, de egyetemi tanárként is hiszem, hogy a gyűlöletbeszéddel szembeni fellépés tekintetében az egyes államok mellett felelőssége van az Európai Uniónak és a nemzetközi közösségnek is.

Tisztelt Hölgyeim és Uraim!

Valljuk be, hogy minden, a maihoz hasonló megemlékezésen az igazi, legmélyebb, kimondott vagy kimondatlan kérdés így szól: Hogyan lehet megakadályozni, hogy ne következzen be ismét ilyen tragédia? A választ részben megadjuk az emlékezéssel. Azonban azért, hogy emlékezzünk rá, hogy is szerezte az emberiség ezt a szörnyű sebet, az emlékezetnek be kell épülnie a kultúrába, az oktatásba és a nevelésbe. Április 16 az első Orbán-kormány döntése nyomán, immár csaknem húsz éve, az iskolákban is emléknap. Vannak iskolák, ahová ezen a napon túlélőket hívnak meg, hogy beszélgessenek a diákokkal. De mi lesz, ha már nem lesznek velünk a túlélők? Felelősségünk megnő.

Hivatalomból adódóan elsősorban azért vagyok felelős, hogy a jog, a jogalkotás készen álljon az új kihívásokra. Maradjunk a gyűlöletbeszéd példájánál. A szólásszabadság klasszikus szabadságjog, amely sokáig korlátlan védelemben részesült. Ha valaki antiszemita megnyilatkozást tett, akkor az is csak egy volt a lehetséges vélemények közül, és ekként még védelemben is részesülhetett. Ha azonban valakit egy közösséghez, kisebbséghez tartozása miatt ér inzultus, úgy a közösség valamennyi tagja méltóságában sértve érezheti magát. A kulcsszó a méltóság, amely az Alaptörvényben központi fogalommá, és a véleménynyilvánítás (szabadságának) korlátjává válik jogrendszerünkben.

Az Alkotmánybíróság határozata szerint a gyűlöletbeszéd hangoztatója arra törekszik, hogy a megcélzott közösséget és tagjait a társadalom peremére szorítsa, és kétségbe vonja a többséggel egyenlő méltóságukat;

a közösség tagjai ezáltal úgymond alacsonyabb rendűként ábrázolva elszigetelődhetnek, és kiszolgáltatottakká válhatnak. A holokauszt túlélőinek minden beszámolója így indul: „Nem a gázkamrával kezdődött...”.

A legújabb hazai jogfejlődés – a nemzetközi tendenciákkal összhangban – figyelemmel van erre. Az új Polgári törvénykönyv egyik újítása, hogy a közösség bármely tagja felléphet az általánosságban elhangzó gyűlöletkeltő megnyilvánulásokkal szemben, és pert indíthat akkor is, ha nem személyében érte a támadás. Ezzel a magyar jogrendszer a méltósághoz való jogot nem csak az egyén, hanem bizonyos feltételekkel a közösség számára is elismerte.

Az utóbbi időben a holokauszt-tagadás és a hasonló tényállások a büntetőjogba is utat találtak. Ez nem volt könnyű, sok vita előzte meg mindenütt, de ne felejtjük el, hogy Magyarországon az Orbán-kormány volt az, amely alkotmányos módon tudta manifesztálni mindezt. Ennek szimbolikus jelentőségét emeli, hogy ismerjük a gyűlöletbeszéd médiában való megnyilvánulását kísérő, olykor késhegyig menő európai vitákat. Noha a részletekről vitatkozhatunk, alapvető jelentőséggel bír a médiajog által kifejlesztett szankciórendszer is. A médiahatóság ennek keretében olyan közléseket büntet, amelyek nem tartották tiszteletben az egyenlő emberi méltóságot, illetve az adott csoporttal szemben előítéleteket gerjesztettek. Hiszem, hogy a szörnyűségeket a legegyszerűbb úgy elkerülni, ha minden ember méltóságát tiszteletben tartjuk. Még akkor is, ha az korántsem egyszerű, ma sem, ennyi tudással és tapasztalattal a birtokunkban.

Az emberi méltóság elleni támadás egyik fő eszköze ugyanis egyre inkább az interneten terjesztett álhír, *fake news*. Ezek szerzői gyakran alteregók mögé bújnak, vagy trollok. Tevékenységük gyakran határokon átnyúló, és a nemzeti és nemzetközi jogrendszereknek lépéshátrányt kell behozniuk, ha ez ellen fel akarnak lépni. Az e téren kialakuló európai együttműködés mindenesetre ígéretes.

Tisztelt Egybegyűltekt!

A magyar kormány nemet mond az antiszemitizmusra és a faji, vallási és etnikai gyűlölködés minden formájára. A kormány elítél mindennemű antiszemita cselekedetet, és felemeli szavát az újjáéledő antiszemitizmussal és annak új formáival szemben. Rendelkezésre állnak azok a jogi eszközök, amelyek az antiszemitizmussal szembeni fellépéshez szükségesek. Önmagában azonban a jog szükséges, de nem elégséges a cél eléréséhez. A jog általában akkor hatékonyabb, amikor tiltani és szankcionálni kell valamilyen magatartást. De ahhoz, hogy ne legyen antiszemitizmus, nem elég nemet, igent is kell tudnunk mondani: az egymás kölcsönös megismerésére, egymás méltóságának kölcsönös tiszteletére és megbecsülésére építő kultúrára. Ez következik közös, zsidó-keresztény örökségünkből. Ehhez a jó jogalkotáson és jogalkalmazáson kívül szükség van a civil társadalom, az egyházak és vallási közösségek, minden jóakarató ember szerepvállalására.

Hajtsuk meg fejünket még egyszer az áldozatok emléke előtt, és emlékeztessünk újra arra, hogy olyan Magyarországot és Európát szeretnénk, amelyben származása miatt senkinek sem kell életét, méltóságát féltetnie, mert szükség esetén védi őt a jog, s kiállnak mellette honfitársai is.

Köszönöm megtisztelő figyelmüket.